

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

BENDROJO UGDYMO
DALYKŲ VADOVĖLIŲ,
IŠLEISTŲ 2008–2022 METAIS,
APŽVALGA

BENDROJO UGDYMO DALYKŲ VADOVĖLIŲ, IŠLEISTŲ 2008–2022 METAIS, APŽVALGA

Apžvalgos tikslas – informuoti švietimo bendruomenę ir leidėjus apie bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių (toliau – vadovėliai) pasiūlos pokyčius ir pasirinkimo galimybes.

Apžvalga parengta remiantis *Švietimo portalo Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių duomenų bazėje*¹ (toliau – vadovėlių duomenų bazė) esančiais duomenimis apie vadovėlius.

Apžvalgoje vartojamos sąvokos atitinka *Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos apraše*², patvirtintame Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2022 m. gegužės 25 d. įsakymu Nr. V-836 „Dėl švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. birželio 26 d. įsakymo Nr. V-755 „Dėl Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ (toliau – Aprašas), vartojamas sąvokas.

Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos aprašo naujovių apžvalga

Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos aprašas nustato bendruosius ir specialiuosius vadovėlių ir mokymo priemonių, skirtų bendrojo ugdymo programoms įgyvendinti (toliau – mokymo priemonės), reikalavimus, vadovėlių ir mokymo priemonių vertinimą, turinio kokybės užtikrinimą ir atsakomybes, aprūpinimo vadovėliais ir mokymo priemonėmis tvarką. Informacija apie vadovėlius yra skelbiama viešai vadovėlių duomenų bazėje. Su vadovėlio rengimu ir leidyba susiję fiziniai ar juridiniai asmenys (toliau – teikėjai, leidyklos) pateikia Nacionalinei švietimo agentūrai prašymą paskelbti informaciją apie vadovėlį, užpildytą vadovėlio turinio kokybę ir atliktą vertinimą patvirtinančią deklaraciją ir vieną išleisto vadovėlio egzempliorių.

Apraše numatyta teikėjų atsakomybė už vadovėlių ir mokymo priemonių turinio kokybę. Teikėjas kartu su mokyklomis (ar jų savininkais) tarpusavio sutarčių pagrindu turi spręsti klausimus dėl netinkamo vadovėlių ar mokymo priemonių turinio. Teikėjas, gavęs informacijos dėl vadovėliuose ar mokymo priemonėse pastebėtų fakto, dalyko klaidų ar neatitikties Apraše išdėstytiems reikalavimams, turi nedelsdamas paskelbti apie tai viešai ir informuoti mokyklas, pakeisti jų įsigytus vadovėlius pataisytais arba kitais būdais ištaisyti klaidas.

---

¹ <https://www.emokykla.lt/bendrasis/vadoveliai/vadoveliu-duomenu-baze>.

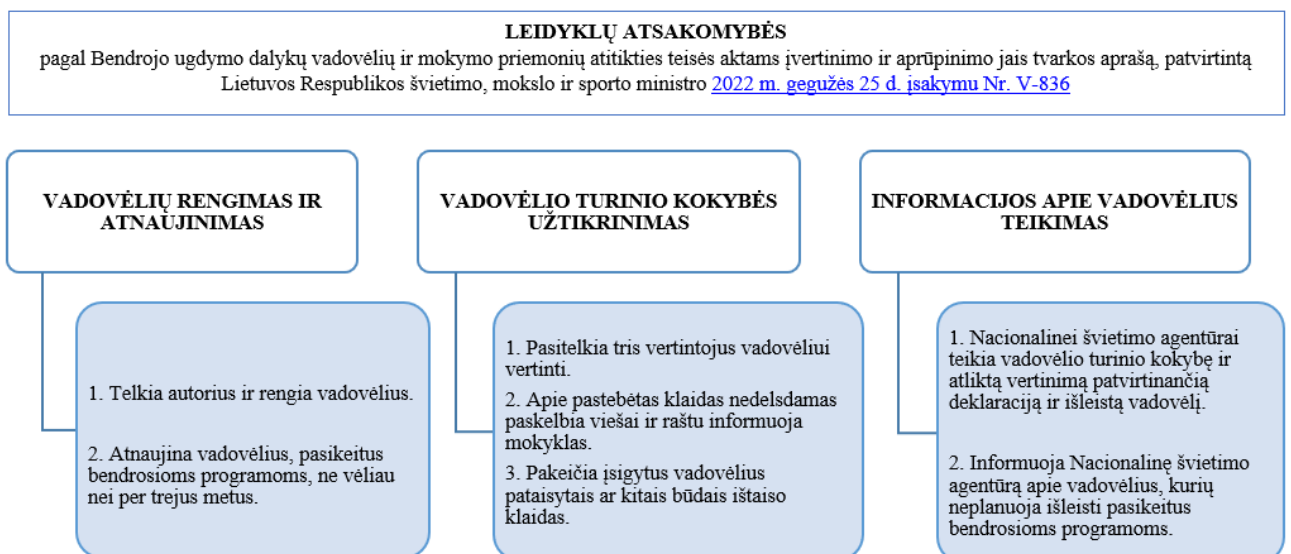
² <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/fd6ace60dc5c11ecb1b39d276e924a5d?jfwid=-967db62f8>.

Teikėjai per šešis mėnesius nuo pasikeitusių dalykų bendrųjų programų pavirtinimo turi informuoti Nacionalinę švietimo agentūrą apie vadovėlius, kurių neplanuoja atnaujinti. Prireikus teikėjai koreguoja jų turinį arba rengia naujus vadovėlius. Teikėjai, nusprendę atnaujinti anksčiau išleistus vadovėlius pagal pasikeitusias dalykų bendrąsias programas, privalo tai atlikti ne vėliau kaip per 3 metus nuo pasikeitusių bendrųjų programų įsigaliojimo.

Nacionalinės švietimo agentūros ir leidyklų (teikėjų) atsakomybės už vadovėlius pagal Aprašą glaustai pateikiamos 1 ir 2 schemose.

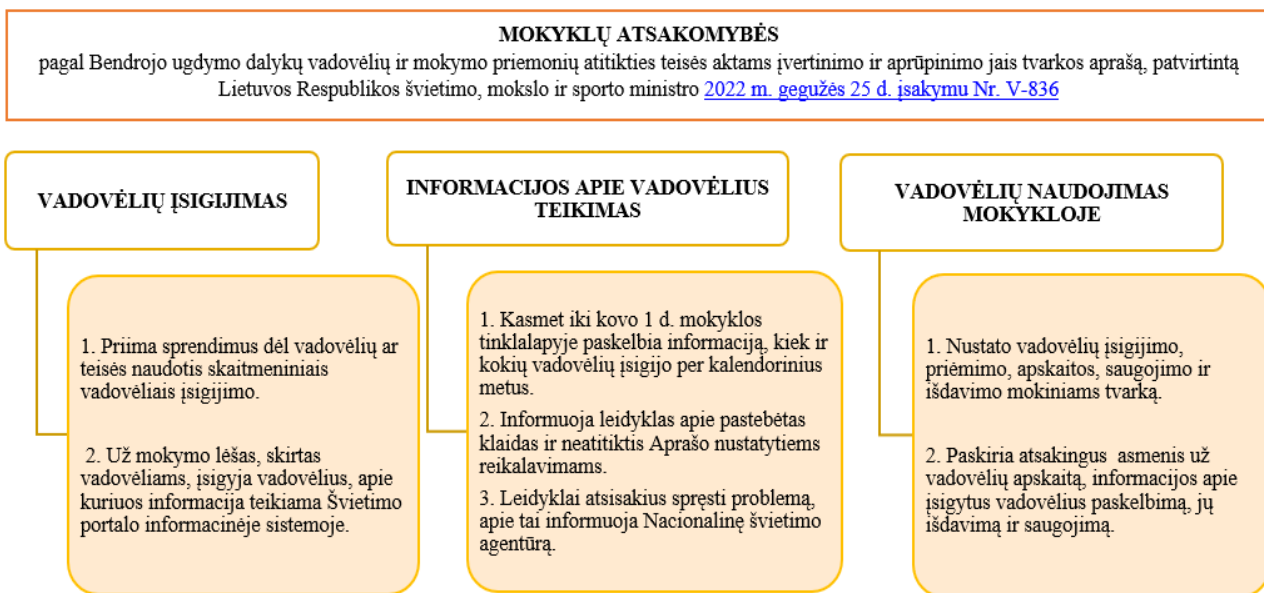

1 schema. Nacionalinės švietimo agentūros atsakomybės

2 schema. Leidyklų (teikėjų) atsakomybės

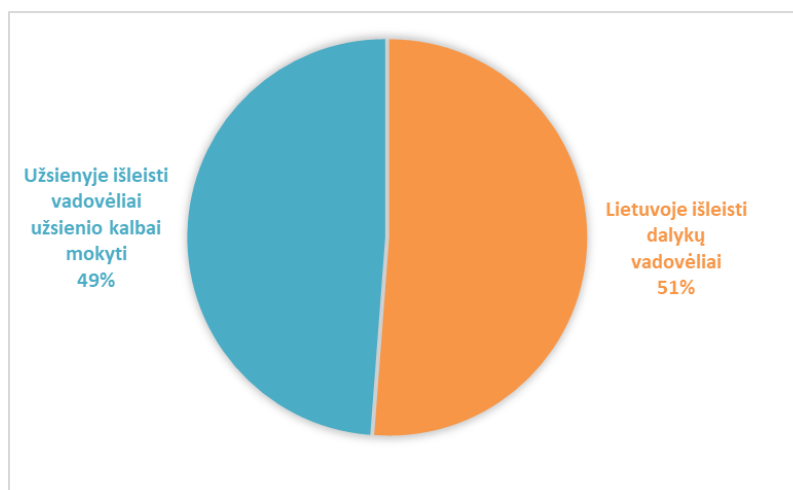
Mokykla už mokymo lėšas, skirtas vadovėliams, gali įsigyti vadovėlių, apie kuriuos informacija teikiama Švietimo portalo informacinėje sistemoje, vadovėlių, skirtų pagal tarptautines programas besimokančiam mokiniui, teisę naudotis skaitmeniniu vadovėliu. Mokykla gali įsigyti vadovėlių Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatyme nustatyta tvarka. Mokyklų atsakomybės už vadovėlius pateikiamos 3 schemoje.

3 schema. Mokyklų atsakomybės

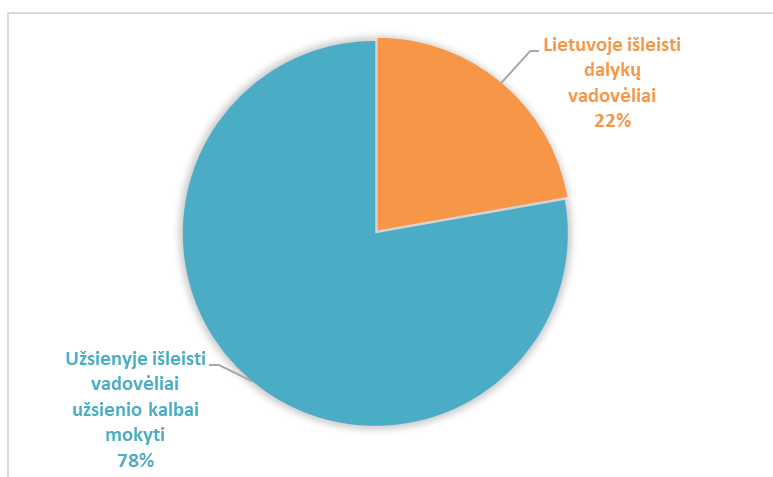
VADOVĖLIŲ PASIŪLA

Lietuvos mokyklos šiandien gali naudotis 871 vadovėliu³, išleistu 2008–2022 metais: 446 Lietuvoje išleistais skirtingų dalykų vadovėliais ir 425 užsienyje išleistais vadovėliais, skirtais užsienio kalboms mokytis. Didelė mokyklose naudojamų vadovėlių dalis yra išleista užsienio leidyklų ir skirta užsienio kalboms mokytis (1 pav.).

1 pav. Lietuvoje ir užsienyje 2008–2022 metais išleisti vadovėliai

2021–2022 metais vadovėlių duomenų bazėje buvo pateikta informacija apie 27 naujus vadovėlius: apie 21 užsienyje išleistą vadovėlį užsienio kalboms mokytis ir 6 Lietuvoje išleistus vadovėlius (2 – lietuvių kalbos ir literatūros, 2 – matematikos, 1 – pasaulio pažinimo, 1 – užsienio kalbos) (2 pav.).

2 pav. Lietuvoje ir užsienyje 2021–2022 metais išleisti vadovėliai

³ Vadovėlių duomenų bazėje pateikiama informacija apie kiekvieną vadovėlio dalį atskirai, todėl įrašų skaičius yra didesnis nei apžvalgoje pateikiamas vadovėlių skaičius. Apžvalgoje pateikiama informacija apie kiekvieną vadovėlį, neskaičiuojant jo dalių atskirai.

2021–2022 metais vadovėlių rinkoje aktyviausios buvo dvi Lietuvos leidyklos, jos išleido keturių skirtingų dalykų vadovėlių: 5 naujus vadovėlius išleido UAB „Šviesa“, 1 – UAB „Presvika“.

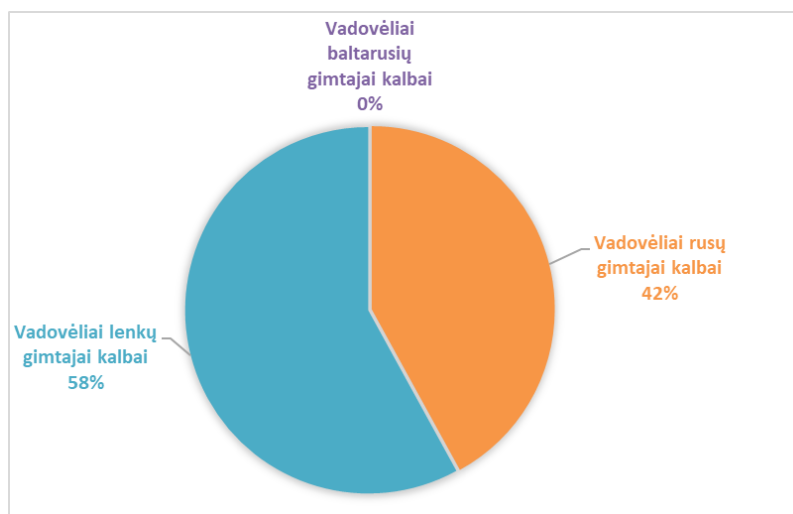
Atkreiptinas dėmesys, kad informacija apie vadovėlius, išleistus 1990–2007 metais, perkelta į vadovėlių duomenų bazės archyvą.

Tautinių mažumų gimtosios kalbos vadovėliai

Mokiniai, besimokantys mokyklose tautinių mažumų mokomosiomis kalbomis, vis dar nepakankamai aprūpinami gimtosios kalbos (baltarusių, lenkų, rusų) vadovėliais (1 lentelė ir 3 pav.). Šių vadovėlių rinka išlieka labai nedidelė, todėl jų leidimo tiražai maži, o kaina aukštesnė nei vadovėlių lietuvių kalba. Remiantis vadovėlių duomenų bazės duomenimis, iki 2022 metų naujų vadovėlių, skirtų tautinių mažumų mokykloms gimtajai kalbai mokytis, neišleista. Nacionalinė švietimo agentūra, siekdama spręsti mokyklų, kuriose mokomasi tautinių mažumų kalba, aprūpinimo gimtosios kalbos vadovėliais problemą, sudarė darbo grupę tautinių mažumų gimtosios kalbos pradinio ugdymo vadovėlių pirkimo dokumentams parengti, kad būtų įsigytos vadovėlių parengimo ar adaptavimo ir išleidimo paslaugos.

Dalykas \ Klasė	1 klasė	2 klasė	3 klasė	4 klasė	5 klasė	6 klasė	7 klasė	8 klasė	9 klasė	10 klasė	11 klasė	12 klasė
Gimtoji kalba (baltarusių)	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra
Gimtoji kalba (lenkų)	Nėra	Nėra	Nėra	1	1	1	1	2	Nėra	1	Nėra	Nėra
Gimtoji kalba (rusų)	Nėra	Nėra	1	1	1	1	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra

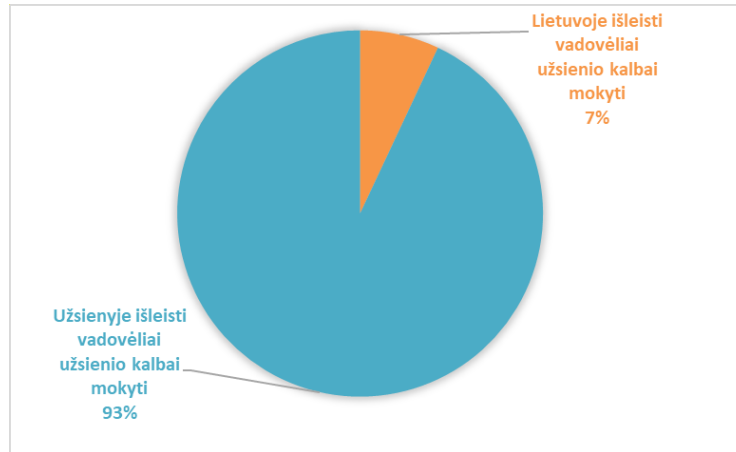
1 lentelė. Tautinių mažumų gimtosios kalbos vadovėliai, išleisti 2008–2022 metais

3 pav. Baltarusių, lenkų ir rusų gimtosios kalbos vadovėliai, išleisti 2008–2022 metais

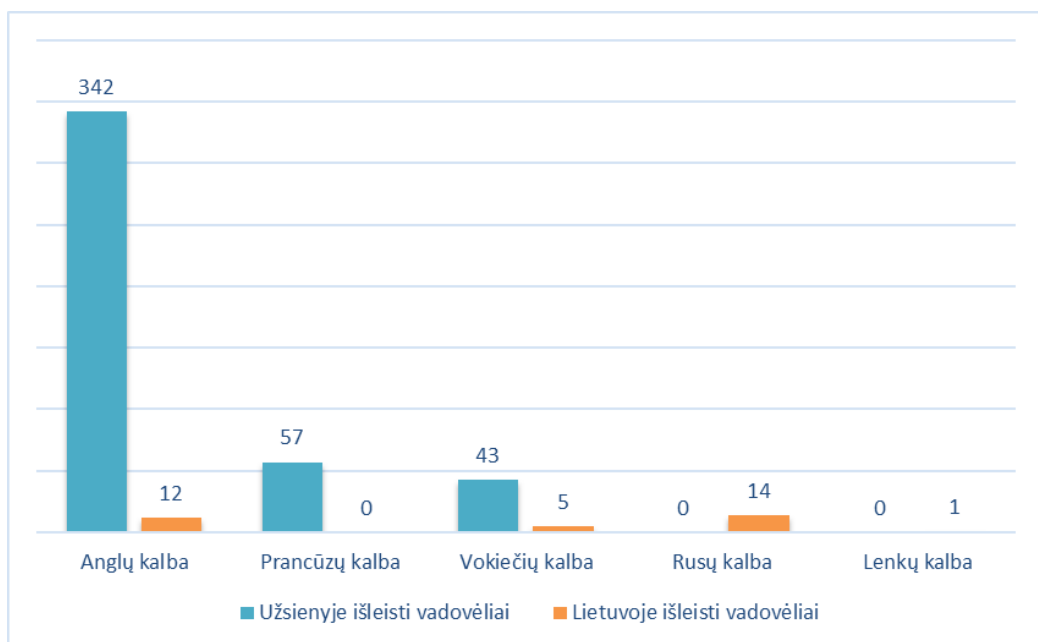
Vadovėliai užsienio kalboms mokytis

Išanalizavus vadovėlių duomenų bazėje pateiktą informaciją nuo 2008 metų, galima teigti, kad užsienio kalboms mokytis yra parengti 457 vadovėliai: 32 vadovėliai išleisti Lietuvoje ir 425 – užsienyje. 2021–2022 metais išleisti 22 nauji vadovėliai užsienio kalboms mokytis, iš jų 1 išleistas Lietuvoje, 21 – užsienyje (4 pav.).

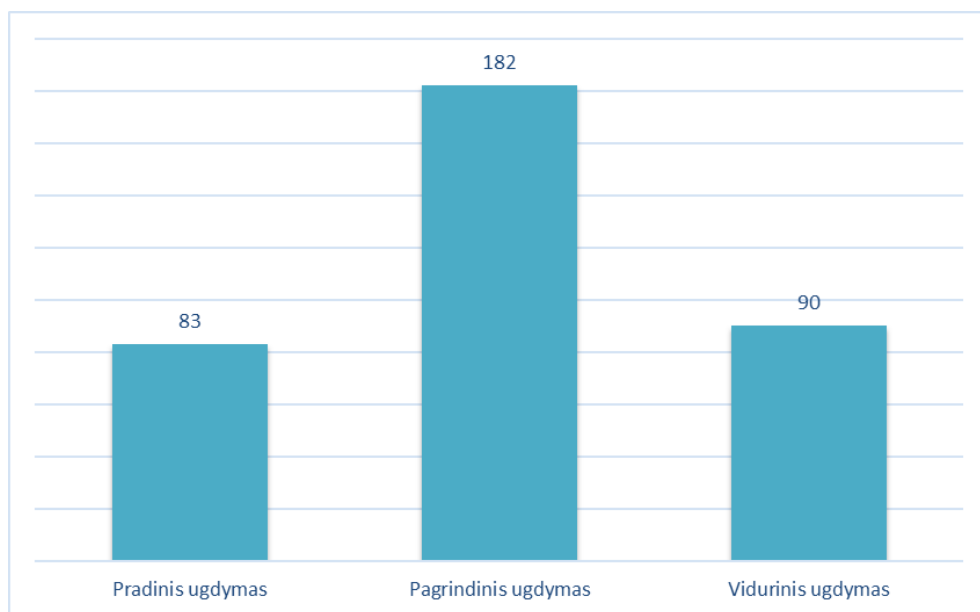
4 pav. Lietuvoje ir užsienyje 2021–2022 metais išleisti vadovėliai užsienio kalboms mokytis

Didžiausias išlieka anglų kalbos vadovėlių pasirinkimas – mokyklos gali rinktis iš 342 vadovėlių (iš jų 12 išleista Lietuvoje). Mažesnis kiekis yra prancūzų kalbos vadovėlių – 57, vokiečių kalbos – 43 (iš jų 5 išleisti Lietuvoje), rusų kalbos – 14 (visi išleisti Lietuvoje), lenkų kalbos – 1 (išleistas Lietuvoje) (5 pav.). Tikėtina, kad anglų kalbos vadovėlių pasiūla yra didesnė todėl, kad didelė mokinių dalis renkasi mokytis šią kalbą kaip pirmąją užsienio kalbą.

5 pav. Užsienio kalbų vadovėlių (vnt.) pasiūla 2008–2022 metais

Daugiausia užsienio kalbų vadovėlių 2008–2022 metais išleista skirtų pagrindinio ugdymo pakopai, mažiausiai – pradinio ugdymo pakopai (6 pav.).

6 pav. Užsienio kalbų vadovėliai pagal ugdymo pakopas (vnt.), išleisti 2008–2022 metais

Užsienio kalbų vadovėlius Lietuvoje platina 10 užsienio leidyklų atstovybių, Lietuvoje užsienio kalbų vadovėlius leidžia 2 leidyklos. Už užsienyje išleisto vadovėlio užsienio kalbai mokytis rengimą, kokybę ir vertinimą atsako leidyklos. Jos taip pat turi užtikrinti, kad vadovėlyje užsienio kalbai mokytis nėra fakto ir dalyko klaidų, turinys parengtas remiantis patikrintais ir patikimais šaltiniais, vadovėlio turinyje nėra diskriminavimo ir diskriminavimo propagavimo lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu. Vadovėliuose turi būti užtikrintas pagarbos asmenų įvairovei principas.

Atkreiptinas dėmesys, kad 2022 metais dėl nekorektiškos ir klaidinančios informacijos vadovėlių duomenų bazėje panaikinta informacija apie visus UAB „Šviesa“ serijos „В добрый путь“ („V dobryj put“) vadovėlius (autorės J. Brazauskienė, I. Vološina). UAB „Šviesa“ informavo, kad neplanuoja atnaujinti šios serijos vadovėlių, pasikeitus dalykų bendrosioms programoms. Pagal 2022 metais įsigaliojusią naują tvarką, teikėjai privalo kartu su mokyklomis (ar jų savininkais) tarpusavio sutarčių pagrindu spręsti klausimus dėl netinkamo vadovėlių turinio ir privalo pakeisti mokyklų įsigytus vadovėlius pataisytais arba kitais būdais ištaisyti klaidas.

Kitų dalykų vadovėliai lietuvių kalba

Išanalizavus vadovėlių duomenų bazėje esančius įrašus apie pradinio ugdymo vadovėlius nuo 2008 iki 2022 metų, galima teigti, kad buvo parengti beveik visų dalykų vadovėliai, skirti mokomiesiems pradinio ugdymo dalykams (2 lentelė). Daugiausia buvo parengta matematikos, lietuvių kalbos ir literatūros vadovėlių. Stinga vadovėlių žmogaus saugai mokytis, tačiau žmogaus saugos ugdymas remiasi įvairių ugdymo sričių ir mokomųjų dalykų žiniomis, gebėjimais ir patirtimi ir yra integruojamas į kitus dalykus.

Dalykai	1 klasė	2 klasė	3 klasė	4 klasė
Tikyba	1	1	Nėra	Nėra
Etika	1	1	1	1
Lietuvių kalba ir literatūra	5	4	4	3
Matematika	7	6	6	7
Pasaulio pažinimas	4	2	2	3
Dailė ir technologijos	1	1	Nėra	1
Muzika	1	2	2	2
Kūno kultūra	1	1	1	1
Integruotas ugdymas	1	1	1	1
Žmogaus sauga	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra

2 lentelė. Pradinio ugdymo vadovėliai (vnt.), išleisti 2008–2022 metais

2008–2022 metais daugiausia išleista mokomiesiems pagrindinio ugdymo dalykams skirtų vadovėlių. Didžiausia pasiūla – lietuvių kalbos ir literatūros vadovėlių, neparengta nė vieno fizinio ugdymo ir žmogaus saugos vadovėlio (3 lentelė).

Dalykai	5 klasė	6 klasė	7 klasė	8 klasė	9 klasė	10 klasė
Tikyba	1	Nėra	1	1	1	Nėra
Etika	1	2	2	1	1	1
Lietuvių kalba ir literatūra	10	11	11	9	11	10
Matematika	3	3	3	4	4	3
Informacinės technologijos	1	1	3	3	7	7
Gamta ir žmogus	2	3	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko
Biologija	Nesimoko	Nesimoko	3	4	3	3
Chemija	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	2	1	2
Fizika	Nesimoko	Nesimoko	2	2	3	2
Istorija	3	3	5	5	5	3

Pilietiškumo pagrindai	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	2	3
Geografija	Nesimoko	4	3	3	1	2
Ekonomika ir verslumas	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	3	3
Dailė	2	2	1	1	1	1
Muzika	1	1	1	1	1	1
Technologijos	2	2	4	4	4	4
Psichologija	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	1	1
Fizinis ugdymas	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra
Žmogaus sauga	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra

3 lentelė. Pagrindinio ugdymo vadovėliai (vnt.), išleisti 2008–2022 metais

Dalykai	11 klasė	12 klasė
Tikyba	1	1
Etika	Nėra	Nėra
Lietuvių kalba ir literatūra	4	4
Istorija	8	6
Geografija	3	3
Integruotas istorijos ir geografijos kursas	Nėra	Nėra
Teisė	Nėra	Nėra
Filosofija	Nėra	Nėra
Matematika	4	4
Informacinės technologijos	5	5
Biologija	3	3
Fizika	6	6
Chemija	1	1
Integruotas gamtos mokslų kursas	Nėra	Nėra
Dailė	Nėra	Nėra
Muzika	Nėra	Nėra
Teatras	Nėra	Nėra
Šokis	Nėra	Nėra
Menų pažinimas	Nėra	Nėra
Kompiuterinės muzikos technologijos	Nėra	Nėra
Grafinis dizainas	Nėra	Nėra
Fotografija	Nėra	Nėra
Filmų kūrimas	1	1
Technologijos	1	1
Ekonomika ir verslumas	1	1
Integruotas menų ir technologijų kursas	Nėra	Nėra
Fizinis ugdymas	Nėra	Nėra
Psichologija	1	1
Žmogaus sauga	Nėra	Nėra

4 lentelė. Vidurinio ugdymo vadovėliai (vnt.), išleisti 2008–2022 metais

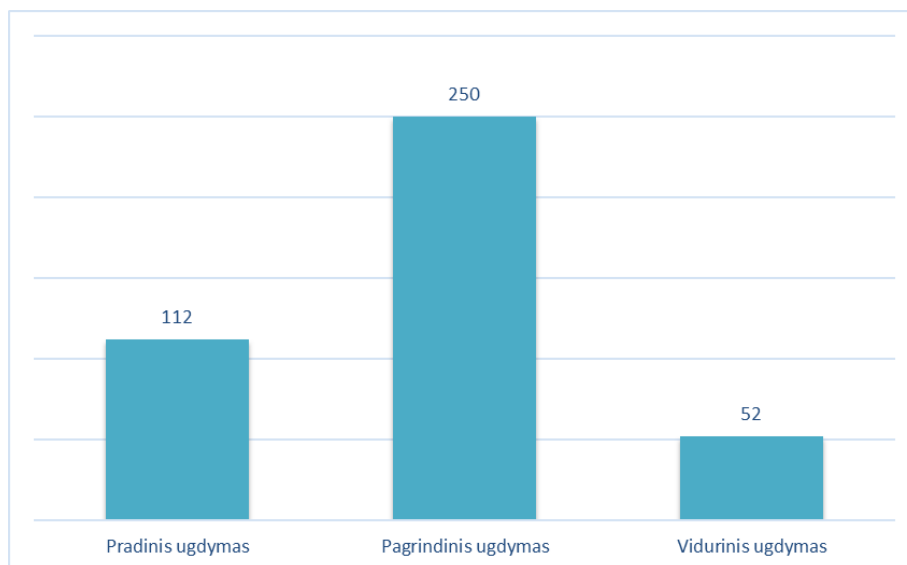
Mokantis pagal vidurinio ugdymo programas, atsiranda privalomų mokytis, privalomų pasirinkamųjų ir pasirinkamųjų dalykų. Tikėtina, kad tai svarbus aspektas, lemiantis vidurinio

ugdymo dalykams skirtų vadovėlių poreikį ir pasiūlą. Remiantis vadovėlių duomenų bazės įrašais, 2008–2022 metais daugiausia vadovėlių parengta privalomiems ir privalomiems pasirenkamiesiems dalykams mokytis, o vadovėlių pasirenkamiesiems dalykams itin mažai (4 lentelė). Mokytojai, atsižvelgdami į mokinių poreikius, gali rinktis ir iš kitų mokymo priemonių.

APIBENDRINIMAS

Lietuvos mokyklos šiandien gali naudotis 871 vadovėliu, išleistu 2008–2022 metais. Didelė mokyklose naudojamų užsienio kalbų vadovėlių dalis yra išleista užsienio teikėjų.

Apžvelgus ir palyginus vadovėlių duomenų bazėje esančią informaciją, galima teigti, kad daugiausiai 2008–2022 metais išleista pagrindinio ugdymo dalykams skirtų vadovėlių, mažiausiai – vidurinio ugdymo dalykams (7 pav.).

7 pav. Vadovėliai pagal ugdymo pakopas (vnt.), išleisti 2008–2022 metais

2022 metais išleista 19 naujų vadovėlių, visi jie skirti užsienio kalbai (anglų k.) mokytis. Lyginant vadovėlių leidybą pagal ugdymo pakopas (3 pradinio ugdymo, 14 pagrindinio ugdymo ir 2 vidurinio ugdymo vadovėliai), akivaizdu, kad daugiausiai išleista pagrindinio ugdymo dalykams skirtų vadovėlių.

Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2022 m. rugsėjo 30 d. įsakymu V-1541 patvirtintos atnaujintos bendrosios programos⁴ nuo 2023 metų bus pradėtos diegti 1, 3, 5, 7, 9 ir III gimnazijos klasėse, o likusiose klasėse – nuo 2024 metų. Svarbu, kad vadovėlių medžiaga būtų pritaikyta siekti atnaujintose dalykų bendrosiose programose įvardytų tikslų ir uždavinių, ugdyti jose numatytas mokinių kompetencijas ir pasiekimus bei atitikti jose apibrėžtą mokymosi turinį.

Atkreiptinas dėmesys, kad vadovėlis, ilgą laiką buvęs pagrindine mokymo priemone, šiandien tampa tik viena iš jų. Mokytojas, atsižvelgdamas į mokinių poreikius, turi teisę, kuri įtvirtinta

⁴ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/06c1f24040b711edbc04912defe897d1>.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme, pasirinkti pedagoginės veiklos būdus ir formas, kad užtikrintų geros kokybės ugdymą. Mokytojai gali rinktis iš skaitmeninių mokymo priemonių, kurių sąrašą galima rasti Švietimo portalo informacinėje sistemoje⁵. Vykstant skaitmenizavimo plėtrai švietimo srityje, didėja ir skaitmeninių mokymo priemonių pasiūla – mokytojai gali rinktis iš užsienyje arba Lietuvoje sukurtų skaitmeninių priemonių.

Apžvalgą parengė Nacionalinės švietimo agentūros

Ugdymo turinio departamento Mokymo priemonių sklaidos skyrius.

---

⁵ <https://www.emokykla.lt/bendrasis/skaitmenines-mokymo-priemones/priemones>.